

DOI: 10.33663/0869-2491-2025-36-755-765

УДК 341.3+341.4

М. О. ГРИНИШИН,аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0009-3035-3003

ГЕНЕЗА ВИЗНАЧЕННЯ АГРЕСІЇ 1974 р. І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Розглянуто процес формування нових підходів до поняття «агресія» в діяльності міжнародних організацій у 1969–1974 рр., що мало наслідком ухвалення резолюції ГА ООН «Визначення агресії» 1974 р. Проаналізовано зміст цього акта, його використання у діяльності міжнародних організацій і Міжнародного суду ООН. Автор доходить висновку про те, що в реальних обставинах свого часу цей акт став суттєвим проривом на шляху визначення агресії та встановлення відповідальності за неї, а також і досі залишається базовим для визначення агресії в сучасних міжнародно-правових актах.

Ключові слова: агресія, агресивна війна, кодифікація міжнародного права, неправомірне застосування сили, Міжнародний суд ООН.

Hrynyshyn Mykhailo. Genesis of the 1974 Definition of Aggression and its Significance for the Development of International Law

The process of formation of new approaches to the concept of “aggression” in the activities of international organizations in 1969–1974 is examined, which led to the adoption of the 1974 Definition of Aggression. The content of this act, its use in the activities of international organizations and the International Court of Justice are analyzed. The author concludes that in the real circumstances of its time, this act was a significant breakthrough in defining aggression and establishing responsibility for it.

Key words: aggression, war of aggression, codification of international law, unlawful use of force, International Court of Justice.

Постановка проблеми. Сучасному світу дісталася неоднозначна нормативна й доктринальна спадщина міжнародного права, багато в чому сформована підсумками Першої і Другої світових воєн. Це стосується і питання щодо визначення агресії, яке можна вважати одним із центральних і найскладніших, до якого була прикута увага урядів держав та громадськості¹. Прагнення досягти стабільності, уникнути жахів війни, зміцнити територіальну цілісність держав, реалізувати мрії народів про звільнення від колоніальної залежності та про самовизначення, зберегти й поширити сфери політичного та економічного впливу держав – усі ці взаємно суперечливі, а часом

* *Hrynyshyn Mykhailo, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine*

і несумісні цілі різних акторів національних політик і міжнародних відносин могли бути частково узгоджені лише з плином часу. Значним здобутком на цьому шляху стало закріплення у Статуті ООН нового розуміння агресії як злочину не лише проти держави-жертви, а й усього міжнародного співтовариства, а також ідея колективної відповіді на агресію.

Протягом перших післявоєнних років до певної міри зберігався консенсус «великих держав» щодо необхідності збереження монопольних повноважень Ради Безпеки ООН (далі – РБ ООН) у сфері ідентифікації агресії й агресора, не обмежених жодними формальними критеріями. Криза, пов'язана з початком «холодної війни», втілилася у відвертому розходженні позицій держав – постійних членів РБ ООН з ключових проблем у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки. «Великі держави» почали шукати альтернативні механізми та центри ухвалення рішень щодо протидії агресії: СРСР – через просування вигідної для нього формули визначення агресії, західні країни – через ініціативи щодо посилення ролі Генеральної Асамблеї ООН (далі – ГА ООН) у сфері ідентифікації агресії та протидії їй. У 1949–1952 рр. було створено канали уточнення й узгодження інтересів держав у межах ООН, безпосередньо пов'язаних з питанням визначення агресії в міжнародному праві – комітети щодо визначення агресії, розробки Кодексу правопорушень проти миру і безпеки людства та статуту міжнародного кримінального суду. Розроблялися проекти, але жодний з них не було ухвалено ГА ООН. Процес деколонізації та його відображення в Декларації ГА ООН 1960 р. щодо надання незалежності колоніальним країнам і народам породили низку концептуальних проблем (визначення колоніального поневолення і його розуміння як агресії, меж застосування сили народами та державами, які допомагають їм у боротьбі за звільнення, меж національної території народів, неокolonіальних несилових інструментів агресії, а також відповідальності народів за очевидно агресивні дії) та інституційних ускладнень (суттєве збільшення представництва держав-членів у трьох уже згаданих органах ООН) на шляху визначення агресії.

Метою статті є аналіз розвитку розуміння агресії в міжнародному праві в епоху «розрядки» в міжнародних відносинах у 60–70-х роках ХХ ст., а також юридичне осмислення резолюції ГА ООН «Визначення агресії» 1974 р. для визначення акту агресії, що стала результатом цього процесу.

Аналіз останніх досліджень. Окремі аспекти розвитку визначення агресії у 1969–1974 рр. досліджувалися у нещодавніх працях П. Гжебик, С. Саяпіна, Ш. Бассуні, К. Селларз, Н. Йоргенсон, А. В. Майснера, Б. Ференча, Т. Брухи, К. Амбоса та інших учених. Водночас увага цих дослідників до міжнародних актів саме цього періоду була скоріше побіжною, а у фокусі аналізу часто більшою мірою були перипетії їх прийняття, а не їх зміст.

Виклад основного матеріалу. У 1970-х роках відбулося повернення проблематики визначення агресії в міжнародному праві. Принаймні одним із

чинників цього стало переважне завершення процесу деколонізації. У міру зменшення загроз суверенітету й територіальній цілісності позиції постколоніальних держав ставали більш компромісними, а західні держави так само меншою мірою відчували загрози своїй цілісності. Готовність повернення до обговорення проблематики агресії могла також бути виявом зменшення напруженості міжнародних відносин у період «розрядки».

Важливим концептуальним моментом на шляху визначення агресії в міжнародному праві стало підписання Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Згідно зі ст. 53 цієї конвенції будь-який договір, який на час його укладення суперечив імперативній нормі загального права, є нікчемним. Водночас подальше формулювання статті дає змогу розуміти такі норми у контексті універсального міжнародного права не лише як *jus cogens*, а й як зобов'язання *erga omnes*². Положення Статуту ООН є імперативними нормами і водночас зобов'язаннями держави – члена цієї організації перед усім світовим співтовариством. Тому Віденська конвенція давала змогу, зокрема, розуміти всі територіальні надбаня держав, здобуті внаслідок агресії та нав'язаних договорів з державами-жертвами як нікчемні. Але головне: це загалом зміцнювало значення заборони агресії в міжнародному праві, підтверджувало, що агресія є злочином не лише проти держави-жертви, а й проти всіх інших держав.

Саме поняття *erga omnes* було запроваджене в рішенні Міжнародного суду ООН за справою *Barcelona Traction* 1970 р. Там було зазначено, що заборона актів агресії та геноциду в міжнародному праві є зобов'язаннями держав *erga omnes*, тобто «перед усім світовим співтовариством у цілому», і «всі держави мають законний інтерес щодо їх захисту», що підтверджено міжнародними інструментами універсального чи квазі-універсального характеру (пар. 33–34)³.

У Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. проголошувалися, зокрема, такі принципи: відмова держав у міжнародних відносинах від погрози силою та її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності інших держав; вирішення міжнародних спорів мирними засобами; відмова від втручання у внутрішні справи держав. При цьому агресивну війну було проголошено злочином проти миру, що зумовлює відповідальність згідно з міжнародним правом. Держави зобов'язувалися відмовитися від: пропаганди агресивних воєн; придушення самовизначення народів та їх підкорення; організації чи заохочення організації іррегулярних сил чи озброєних банд для вторгнення на територію інших держав; розпалювання громадянських конфліктів, організації терористичних актів, підричних дій у інших державах; безпосереднього та опосередкованого втручання у внутрішні та зовнішні справи держав, включно зі збройною інтервенцією, погрозами, примусовими діями економічного, політичного чи іншого характеру, «застосуванням сили для позбавлення народів їх національної ідентичності». Заборонялося окупувати й набувати території інших держав за допомогою

сили; передбачалося невизнання такого набуття⁴. Підхід Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. був вузьким, вона ототожнювала агресію з агресивною війною, а решту діянь, які міжнародні акти та їх проекти, починаючи з 1930-х рр., традиційно відносили до агресії, тут було залишено під загальною «парасолькою» заборони застосування сили та втручання у внутрішні справи держав.

Ще одним поштовхом до розвитку визначення агресії стали резолюції РБ ООН 1973 р. щодо дій Південної Родезії (Зімбабве), на той час колонії Великої Британії, а насправді з боку збройних сил ПАР, проти Замбії. Резолюції вказували на «провокаційні та агресивні дії» («acts» також перекладається як «акти»)⁵. Це були перші акти цього органу ООН за майже тридцять років, у яких здійснено таку кваліфікацію⁶. До цього РБ ООН кваліфікувала очевидно агресивні дії держав як: збройний напад, порушення миру, вторгнення, бомбардування, незаконна присутність, окупація, застосування зброї тощо⁷.

Результатом тривалих зусиль юристів і складних політичних торгів стало ухвалення у 1974 р. резолюції ГА ООН «Визначення агресії» для визначення акту агресії, підготовленого Комісією міжнародного права ООН. У цьому документі агресія проголошувалася «найбільш серйозною й небезпечною формою неправомірного застосування сили, що може загрожувати... світовим конфліктом з усіма його катастрофічними наслідками». Серед цілей агресії в преамбулі визначення були названі: позбавлення народів права на самовизначення, свободу та незалежність, порушення їх територіальної цілісності; окупація території держави та її анексія. Основне визначення міститься у ст. 1 однойменного додатку до резолюції «Визначення агресії»: «Агресія є застосуванням збройної сили держави проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави, чи в будь-який інший спосіб, невідповідний Статуту ООН». Сюди слід додати зі ст. 3: «незалежно від проголошення війни». При цьому під словом «держава» могла розумітися й невизнана держава, а також така, що не входить до ООН, група держав (ст. 1). Використання державою збройної сили першою створює презумпцію скоєння агресії саме нею, хоча РБ може визначити на основі норм Статуту ООН, що це не так, враховуючи інші обставини, включно з недостатньою тяжкістю діяння (ст. 2). Серед видів скоєння агресії у ст. 3 додатку до резолюції «Визначення агресії» названо: вторгнення чи напад збройних сил держави на територію іншої держави, військова окупація, що є їх результатом, силова анексія території (а); бомбардування чи будь-яке інше використання зброї проти території іншої держави (b); блокаду портів чи узбережжя держави збройними силами іншої держави (c); напад на сухопутні, морські чи повітряні сили, морський чи повітряний флот держави (d); використання збройних сил держави, що перебувають на території іншої держави за угодою з нею, в порушення умов цієї угоди або продовження їх перебування після припинення дії угоди (e); дозвіл держави на використання

її території, яку вона надала в користування іншій державі, для скоєння цією другою державою агресії проти третьої держави (f); надсилання державою, від імені держави або з її суттєвим залученням озброєних банд, груп, іррегулярних військ або найманців для застосування сили проти іншої держави – настільки тяжкого, що воно сягає рівня інших перерахованих діянь (g). При цьому вказується, що наведений список не є вичерпним і РБ ООН може визначити інші акти агресії згідно з положеннями Статуту ООН (ст. 4). Жодні міркування політичного, економічного, військового чи іншого характеру не можуть слугувати виправданням агресії (ст. 5, п. 1). Агресія зумовлює міжнародну відповідальність, а агресивна війна є злочином проти міжнародного миру (ст. 5, п. 2). Жодні територіальні набуття чи особливі переваги, що є результатом агресії, не повинні визнаватися як правомірні (ст. 5, п. 3). При цьому застережено, що акт «Визначення агресії» жодним чином не претендує на зміну Статуту ООН, і зокрема, на визначення у ньому випадків правомірного застосування сили (ст. 6); воно не спрямоване на обмеження права на самовизначення, свободу і незалежність народів, насильницьки позбавлених цього права, зокрема, народів, які перебувають під колоніальними й расистськими режимами та іншими формами чужого домінування, й права таких народів боротися за здійснення цього права, шукати й отримувати підтримку в цьому, як це передбачено Статутом ООН і Декларацією про принципи міжнародного права 1970 р. (ст. 7); при тлумаченні та застосуванні акта «Визначення агресії» всі його положення мають сприйматися як взаємно пов'язані (ст. 8)⁸.

У резолюції ГА ООН «Визначення агресії» Раді Безпеки пропонувалося звернути увагу на нього й, «де доцільно, зважати на нього як орієнтир при визначенні, згідно із Статутом [ООН], наявності акту агресії»; у самому акті «Визначення агресії» висловлювалося переконання в тому, що воно допоможе стримувати потенційних агресорів, спростить встановлення актів агресії та застосування заходів для їх придушення, допоможе захистити права держав-жертв агресії – хоча в кожному випадку відповідні питання мають вирішуватися окремо, а акт «Визначення агресії» встановлює для цього лише базові принципи⁹. Спеціальний комітет ГА ухвалив також коментарі до ст. 3 і 5 додатку «Визначення агресії». Положення щодо неможливості виправдання агресії (ст. 5, п. 1) було пов'язане з принципом заборони втручання держави чи групи держав у внутрішні чи зовнішні справи іншої держави. Питання про міжнародну відповідальність за скоєння агресії (ст. 5, п. 2) було залишене відкритим¹⁰. Щодо блокади морського узбережжя та портів (ст. 3, п. c) зазначалася також заборона, в порушення міжнародного права, блокування шляхів вільного доступу до моря держав, територія яких такого безпосереднього виходу не має. Щодо нападів на сухопутні, морські чи повітряні сили, морський чи повітряний флот держави (ст. 3, п. d) вказувалося, що це не повинно обмежувати владу держави в здійсненні юрисдикції в межах держави, не порушуючи Статут ООН¹¹.

Аналізуючи акт «Визначення агресії», насамперед слід зазначити, що його перша стаття, де міститься визначення агресії, заснована на п. 4 ст. 2 Статуту ООН. Тут додано захист суверенітету, але не включено погрозу силою як акт агресії. Принципово важливо, що документ обмежує агресію застосуванням збройної сили, ігноруючи численні пропозиції держав щодо визнання економічної агресії, політичного примусу, політичного втручання, підливних дій, анексії, апартеїду. І так само ст. 3 додатку «Визначення агресії» оминула принцип пропорційності при самозахисті, відмову держави передати спір до узгоджених сторонами процедур мирного врегулювання та відмову виконати рішення РБ чи ГА ООН¹².

Поєднання презумпції «першого удару» та розсуду РБ ООН щодо ідентифікації агресії, відображені у ст. 2 додатку «Визначення агресії», стали компромісом між радянською та західною позиціями щодо цього питання. Також стаття ігнорує суб'єктивний бік агресивних дій: наявність агресивного наміру, вимушеність превентивного удару тощо. Основним кваліфікуючим елементом агресії став факт застосування збройної сили¹³. Важливим є й поділ у п. 2 ст. 5 криміналізованої агресивної війни та просто агресії, що, як випливає з тексту, зумовлює якийсь інший вид відповідальності. Такий підхід спирався на акти Нюрнберзького трибуналу та Декларацію про принципи міжнародного права 1970 р. Але так само важливе те, що у цьому пункті не означено, хто саме є суб'єктом відповідальності за агресію: особи чи держава? Концептуально складним є включення до ст. 3 додатку «Визначення агресії» окупації та анексії як окремих видів агресії, а не її наслідків. Крім того, вказано, що вони мають бути наслідком вторгнення, нападу, силових дій. Це залишає поза поняттям «агресія» окупації та анексії, здійснені без застосування сили¹⁴ – як це було з Чехословаччиною та Австрією в 1938 р. Але згідно з вироком Нюрнберзького трибуналу їх було визнано агресією. Усе це викликало й практичні питання, наприклад: чи слід розуміти колоніальну залежність як постійну агресію?

Досить неоднозначною є ст. 7 додатку, яка фактично надає право на застосування сили, включно із здійсненням, по суті, агресивних дій, народам, які борються за своє самовизначення, а також державам, які вирішили надати цим народам допомогу. Крім того, ця стаття оперувала низкою понять, які також потребували визначення: насильницьке позбавлення права на самовизначення, народ, колоніальні й расистські режими, іноземне панування¹⁵. Суб'єктом здійснення агресії, згідно із ст. 1 акта «Визначення агресії», є держава. Згідно з доданим поясненням також це може бути невизнана держава. Народ, який бореться за реалізацію свого права на самовизначення, таким суб'єктом не є, а отже, фактично є безкарним.

Важливо також, що акт «Визначення агресії» (та резолюція щодо його ухвалення) вказує на своє, по суті, політичне значення для роботи Ради Безпеки, але ігнорує можливість свого юридичного застосування, значення для проєктів Кодексу правопорушень проти миру і безпеки людства,

Статей про відповідальність держав, створення міжнародного кримінального суду.

Одним з основних безпосередніх джерел акта «Визначення агресії» стала Декларація про принципи міжнародного права 1970 р., важливі елементи було взято також із проєктів визначення агресії 1930-х рр., актів Нюрнберзького трибуналу, Статуту ООН.

Резолюцію ГА ООН з додатком «Визначення агресії» було ухвалено консенсусом. Але консенсус цей був суто формальним. Міжнародний «запит», зокрема, з боку нових постколоніальних держав, на ухвалення якогось визначення агресії був очевидний, зміст принципових положень відобразив компроміс позицій урядів найбільш впливових держав. А реальне небажання останніх ухвалювати бодай якийсь акт, здатний хоча б теоретично ослабити монопольні повноваження РБ ООН та завадити неокolonіальній політиці, було заспокоєно через рекомендаційний характер цього акта, розмитість і суперечливість його положень. Значна частина держав на сесії ГА ООН висловили перед або після голосування своє розчарування ухваленням текстом або принаймні суттєві застереження до нього, але разом із небажанням завадити його ухваленню хоча б у такому вигляді¹⁶.

Прагнення багатьох держав до створення альтернативного щодо РБ ООН центру ухвалення рішень (політичного чи юридичного характеру) в сфері підтримання міжнародного миру та безпеки не було реалізоване через акт «Визначення агресії», як це частково вдалося через резолюцію ГА ООН «Єднання заради миру» 1950 р. Але, за великим рахунком, саме це дало змогу ухвалити акт «Визначення агресії», реального консенсусу щодо якого не могло бути досягнуто, зокрема, через опір держав – постійних членів РБ ООН.

У науковій літературі широко представлено скептичну позицію щодо значення акта «Визначення агресії». Зокрема, справедливо наголошується на тому, що РБ ООН на нього ніколи не посилалася¹⁷. Підстави для скептичного погляду дав, наприклад, Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський акт) 1975 р., ухвалений менш ніж через рік після прийняття акта «Визначення агресії». У ньому питання агресії згадувалося лише раз – у контексті обов'язку держав відмовитися від пропаганди агресивних воєн (частина 1, ст. X(i)) – без посилання на акт «Визначення агресії»¹⁸. Натомість ст. 1–4 і п. 1 ст. 5 акта «Визначення агресії», хоча й без посилання на нього, було включено до ст. 9 Протоколу до Міжамериканського договору про взаємну допомогу (Пакт Ріо) 1975 р., з редакційними змінами та адаптацією до формату і цілей документа (цей акт було підписано й ратифіковано у 1976–1992 рр. низкою американських держав, включно зі США, але він не набув чинності). Пункти 2 і 3 ст. 5 акта щодо злочинності агресивної війни, міжнародної відповідальності за агресію, невизнання набуття території та привілеїв у результаті агресії до Протоколу не включено, як і ст. 7 щодо права народів на самовизначення. Протокол передбачав також можливість і меха-

нізми колективної самооборони згідно із ст. 51 Статуту ООН (п. 1 ст. 3 та ст. 5)¹⁹. Також ухвалення акта «Визначення агресії» дало змогу розблокувати затриману майже на двадцять років роботу над Кодексом правопорушень проти миру і безпеки людства та статутум міжнародного кримінального суду.

Цей акт використовувався Міжнародним судом ООН. У справі *Military and Paramilitary Activities* 1986 р. Суд процитував п. г ст. 3 акта «Визначення агресії» і визнав, що це положення відображає звичаєве міжнародне право²⁰. Щоправда, йшлося про визнання описаних дій все ж не агресією, а збройним нападом. У 2005 р. у рішенні в справі *Armed Activities on the Territory of the Congo* Суд знову безпосередньо послався на ст. 3(g) «Визначення агресії» при з'ясуванні, що саме становить «збройний напад», вже не уточнюючи характеру останнього акта чи його положень²¹.

ГА ООН зверталася до акта «Визначення агресії» у резолюціях 1982 р.: а) щодо окупованих арабських територій, кваліфікуючи окупацію й анексію Ізраїлем Голанських висот як акт агресії²²; б) щодо окупації Намібії Південноафриканською Республікою (ця окупація є актом агресії згідно з актом «Визначення агресії»)²³.

Після майже сорокарічної перерви ГА ООН сперлася на акт «Визначення агресії» у своїх резолюціях щодо протидії російській агресії та відновлення територіальної цілісності України: щодо ситуації з правами людини на тимчасово окупованих територіях України (резолюція 74/168 від 18 грудня 2019 р. та пізніші у 2020–2024 рр.); щодо проблеми мілітаризації Криму, Чорного й Азовського морів (резолюція 74/17 від 9 грудня 2019 р. та пізніші у 2020 й 2021 рр.); щодо агресії РФ проти України (ES-11/1 від 2 березня 2022 р.). При цьому наводився зміст визначення із ст. 1 та положення щодо невизнання територіальних надбань і переваг, здобутих у результаті агресії (ст. 5, п. 3)²⁴. Зрештою, саме текст акта «Визначення агресії» 1974 р. став основою для Кампальських поправок 2010 р. до Статуту Міжнародного кримінального суду.

Висновки. Взаємно пов'язаними політичними чинниками, що визначили сутність нового періоду в еволюції розуміння агресії – 1969–1974 рр., – стали «політика розрядки» в міжнародних відносинах і здебільшого формально завершений процес деколонізації. Усе це створило можливість інтенсифікації діалогу щодо визначення агресії в міжнародному праві. Юридичним чинником стало, зокрема, підписання Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., яка підтвердила розуміння положень Статуту ООН, включно із заборонаю агресії, як імперативних норм і зобов'язань держав-членів перед світовим співтовариством.

Декларація про принципи міжнародного права 1970 р. визначила широкий спектр діянь, які заважають «дружнім відносинам і співробітництву між державами», докладно описала низку протиправних діянь. Зокрема, це колоніалізм, прихована агресія, розпалювання громадянської війни, односторонні примусові економічні, політичні та інші заходи, окупація, анексія та ін. При

цьому цей документ фактично знищував поняття «агресія», визнавши злочинною агресивну війну і водночас характеризуючи всі інші агресивні діяння у контексті втручання у внутрішні справи держав та неправомірного застосування сили. Цю декларацію слід розглядати як суттєвий здобуток (визнання протиправності елементів агресії) й водночас поштовх до осмислення агресії (необхідність реінтеграції цих елементів).

Акт «Визначення агресії» 1974 р. став підсумком тридцятирічного розвитку відповідного питання в міжнародному праві, попри всю недосконалість і крайню політизованість процесу підготовки цього документа. Він зміг реінтегрувати розроблені раніше, але розосереджені елементи агресії в єдиний комплекс, і саме в цьому полягає його позитивне значення. Але водночас визначення агресії втілило вузьке розуміння цього явища, засноване на критерії масштабів застосування сили, а також включило неоднозначні й взаємно суперечливі елементи, свідомо залишені такими при ухваленні документа для досягнення компромісу.

1. Гринишин М. О. Еволюція визначення агресії у міжнародному праві (1919–1939 рр.). *Держава і право*. 2024. Вип. 96. С. 204–229; Гринишин М. О. Питання щодо визначення агресії у міжнародному праві за підсумками Другої світової війни. *Право України*. 2024. № 10. С. 165–184. 2. Vienna Convention on the Law of Treaties. 23 May 1969. URL: <https://legal.un.org/>. 3. Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited. Judgment of 5 February 1970. P. 32. URL: <https://www.icj-cij.org/>. 4. Declaration on principles of international law concerning friendly relations and cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. Resolution 2625 (XXV). 24 October 1970. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. 5. Security Council Resolution 326 (1973). UN Doc. S/RES/326. 2 February 1973. URL: <https://documents.un.org/>; Security Council Resolution 328 (1973). UN Doc. S/RES/328. 10 March 1973. URL: <https://documents.un.org/>. 6. Bassiouni Ch. The Status of Aggression in International Law from Versailles to Kampala – and What the Future Might Hold, in *Seeking Accountability for the Unlawful Use of Force* / Ed. by L. N. Sadat. NY: CUP, 2018. P. 45. 7. Strapatsas N. The Practice of the Security Council Regarding the Concept of Aggression, in *The Crime of Aggression: A Commentary* / Ed. by C. Kreß, S. Barriga. Cambridge, 2017. P. 180–184, 195–198. 8. Resolution 3314 (XXIX). Definition of Aggression. 14 December 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. 9. Там само. 10. Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression. 11 March – 12 April 1974. General Assembly. Official records: 29th session. Suppl. No. 19 (A/9619). P. 9. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. 11. Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression. Report of the 6th Committee. General Assembly. 29th session. A/9890. 6 December 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. 12. Ferencz B. Defining International Aggression: The Search for World Peace. Vol. 2 <https://www.derechos.org/peace/dia/Vol2.html#PartIII>. 13. Sellars K. ‘Crimes against peace’ and international law. Cambridge, 2024. P. 278; Bruha T. The General Assembly’s Definition of the Act of Aggression, in *The Crime of Aggression: A Commentary...* P. 156–157. 14. Bruha T. Цит. праця. P. 161. 15. Ferencz B. Цит. праця. 16. Bruha T. Цит. праця. P. 154. 17. Bassiouni Ch. The History of Aggression in International Law, Its Culmination in the Kampala Amendments, and Its Future Legal Characterization. *Harvard International Law Journal Online*. 2017. Vol. 58. P. 88;

Grzebyk P. Criminal Responsibility for the Crime of Aggression. N.Y., 2013. P. 51; Dinstein Y. War, Aggression and Self-Defence. 5th ed. Cambridge, 2012. P. 137. **18.** Final act of the 1st Conference on Security and Co-operation in Europe Summit of Heads of State or Government. 1 August 1975. URL: <https://www.osce.org/>. **19.** Protocol of Amendment to the Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance (Rio Treaty). B-29(1). July 26, 1975. URL: <https://www.oas.org/>. **20.** Case concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua. Merits. Judgment of 27 June 1986. Para. 195. URL: <https://www.icj-cij.org/>. **21.** Case concerning Armed Activities on the Territory of the Congo. Judgment of 19 December 2005. Para. 146. URL: <https://www.icj-cij.org/>. **22.** Resolution ES-9/1. The situation in the occupied Arab territories. 5 February 1982. URL: <https://documents.un.org/>. **23.** Resolution 37/233. Question of Namibia. 20 December 1982. URL: <https://documents.un.org/>. **24.** Кресін О. В. *Резолюції Генеральної Асамблеї ООН: характер і значення у контексті війни РФ проти України*. Київ, 2024.

References

1. Hrynyshyn M.O. Evoliutsia vyznachennia ahresii u mizhnarodnomu pravi (1919-1939 rr.). *Derzhava i pravo*. 2024. Iss. 96; Hrynyshyn M.O. Pytannia schodo vyznachennia ahresii u mizhnarodnomu pravi za pidsumkamy Druhoi svitovoi viyny. *Pravo Ukrainy*. 2024. No. 10. **2.** Vienna Convention on the Law of Treaties. 23 May 1969. URL: <https://legal.un.org/>. **3.** Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited. Judgment of 5 February 1970. P. 32. URL: <https://www.icj-cij.org/>. **4.** Declaration on principles of international law concerning friendly relations and cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. Resolution 2625 (XXV). 24 October 1970. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. **5.** Security Council Resolution 326 (1973). UN Doc. S/RES/326. 2 February 1973. URL: <https://documents.un.org/>; *Security Council Resolution 328 (1973)*. UN Doc. S/RES/328. 10 March 1973. URL: <https://documents.un.org/>. **6.** Bassiouni Ch. The Status of Aggression in International Law from Versailles to Kampala – and What the Future Might Hold, in Seeking Accountability for the Unlawful Use of Force / Ed. by L.N. Sadat. NY: CUP, 2018. P. 45. **7.** Strapatsas N. The Practice of the Security Council Regarding the Concept of Aggression, in *The Crime of Aggression: A Commentary* / Ed. by C. Kreß, S. Barriga. Cambridge, 2017. P. 180-184, 195-198. **8.** Resolution 3314 (XXIX). Definition of Aggression. 14 December 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. **9.** Ibidem. **10.** Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression. 11 March – 12 April 1974. General Assembly. Official records: 29th session. Suppl. No. 19 (A/9619). P. 9. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. **11.** Report of the Special Committee on the Question of Defining Aggression. Report of the 6th Committee. General Assembly. 29th session. A/9890. 6 December 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/>. **12.** Ferencz B. Defining International Aggression: The Search for World Peace. Vol. 2. URL: <https://www.derechos.org/peace/dia/Vol2.html#PartIII> **13.** Sellars K. ‘Crimes against peace’ and international law. Cambridge, 2024. P. 278; Bruha T. The General Assembly’s Definition of the Act of Aggression, in *The Crime of Aggression: A Commentary...* P. 156-157. **14.** Bruha T. Op. cit. P. 161. **15.** Ferencz B. Op. cit. **16.** Bruha T. Op. cit. P. 154. **17.** Bassiouni Ch. The History of Aggression in International Law, Its Culmination in the Kampala Amendments, and Its Future Legal Characterization. *Harvard International Law Journal Online*. 2017. Vol. 58. P. 88; Grzebyk P. Criminal Responsibility for the Crime of Aggression. N.Y., 2013. P. 51; Dinstein Y. War, Aggression and Self-Defence. 5th ed. Cambridge, 2012. P. 137. **18.** Final act of the 1st Conference on Security and Co-operation in Europe Summit of Heads of State or Government. 1 August 1975. URL: <https://www.>

osce.org/. **19.** Protocol of Amendment to the Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance (Rio Treaty). B-29(1). July 26, 1975. URL: <https://www.oas.org/>. **20.** Case concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua. Merits. Judgment of 27 June 1986. Para. 195. URL: <https://www.icj-cij.org/>. **21.** Case concerning Armed Activities on the Territory of the Congo. Judgment of 19 December 2005. Para. 146. URL: <https://www.icj-cij.org/>. **22.** Resolution ES-9/1. The situation in the occupied Arab territories. 5 February 1982. URL: <https://documents.un.org/>. **23.** Resolution 37/233. Question of Namibia. 20 December 1982. URL: <https://documents.un.org/>. **24.** Kresin O.V. *Rezolutsii Heneralnoi Asamblei OON: harakter i znachennia u konteksti viyny RF proty Ukrainy*. Kyiv, 2024.

Hrynshyn Mykhailo. Genesis of the 1974 Definition of Aggression and its Significance for the Development of International Law

Introduction. *The interrelated political factors that determined the essence of a new period in the evolution of the understanding of aggression – 1969–1974 – were the détente in international relations and the largely formally completed process of decolonization. A legal factor was, in particular, the signing of the Vienna Convention on the Law of Treaties of 1969, which confirmed the understanding of the provisions of the UN Charter, including the prohibition of aggression, as mandatory norms and obligations of member states to the world community. The aim of the article is to examine the process of formation of new approaches to the concept of aggression in the 1969–1974, which led to the adoption of the 1974 Definition of Aggression, and to analyze the content of this act and its use in the activities of international organizations and the International Court of Justice. Methods. The research methodology is based on a combination of genetic, dialectical, and hermeneutic methods. Conclusions. The 1974 Definition of Aggression became the result of thirty years of development of the relevant issue in international law, despite all the imperfections and extreme politicization of the process of preparation of this document. It was able to reintegrate previously developed but dispersed elements of aggression into a single complex. But at the same time, it embodied a narrow understanding of this phenomenon based on the criterion of the scale of the use of force, and included ambiguous and contradictory elements that were deliberately left as such to reach a compromise. There is no reason to underestimate the Definition of Aggression. In the fifty years since its adoption, humanity has not been able to agree on a better act, and this document still forms the basis for the definition of aggression in international law.*

Key words: aggression, war of aggression, codification of international law, unlawful use of force, International Court of Justice.